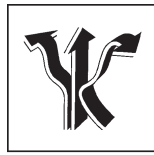

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(33)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подолька А. М., д-р юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 3 від 28 березня 2012 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подолька (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 2 (33). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2012. — 268 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2012
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2012

ЗМІСТ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	5	ЮРИДИЧНІ НАУКИ	79
Бідзюра І. П. Безпекова політика країни і національна ідентичність: проблеми інституціалізації	5	Александров Ю. В. Проблема травматичної зброї	79
Піляєв І. С. Союзнический потенциал Украинского национального и Белого движений: политологический анализ	10	Комаров В. А. Умови та напрями вдосконалення правового регулювання трудових відносин в Україні.....	83
Мокляк С. П., Хамула С. В. Військово-технічна та військово-промислова політика України: проблеми формування та реалізації	18	Авсієвич А. В. До питання захисту суб'єктивних цивільних прав.....	89
Денисюк С. Г. Структурно-функціональний аналіз політичної комунікації	25	Бортник В. А. Діалектика філософських та юридичних визначень понять “честь” та “гідність” особи... 93	
Дідух Г. Я. Політичний міф як чинник формування іміджу держави	31	Буратевич О. І. Органи державної влади України і нормативно- правове забезпечення європейської інтеграції..	99
Мосаєв Ю. В. Особливості ідеологічної ідентифікації лівацького політичного руху в сучасній Україні ...	38	Дерев'янка В. В. Теоретична сутність та зміст окремих понятійно-нормативних категорій в кадровій роботі органів прокуратури.....	105
Юсеф Н. Н., Олійник О. В. Економічні та науково-технічні зв'язки між Україною і країнами Близького Сходу	43	Дяченко В. С. Проблеми гарантування і захисту прав пацієнтів у сучасній Україні: державно-управлінські і правові аспекти	109
Климкова І. І. Сутність та зміст проблеми суспільно-політичного консенсусу	48	Калюжна Н. М. Соціальні права людини в сучасному міжнародному праві як гарантії розвитку національних систем управління соціальним захистом.....	114
Олійник О. В. Ісламська концепція світового порядку	52	Коваленко Л. М. Правове регулювання інформаційної політики України в контексті процесів європейської інтеграції	120
Тищик С. М. Сутність та роль інформаційного середовища на сучасному етапі розвитку суспільства	58	Мороз М. І. Охорона здоров'я як керована система: єдине і особливе	127
Чорноштан Є. В. Концепція федералізму в українській політичній думці	66	Савченко І. О. Адаптація законодавства України до вимог ЄС і проблеми формування управлінського простору	130
Бондар Ю. В. Інформаційна політика Стародавньої Індії.....	72		

Суховей-Хамм Ю. О.

Дослідження правових ознак
інноваційної діяльності як об'єкта
державно-правового регулювання 135

Тихоненко Н. М.

Процес управління державним майном
як предмет досліджень юридичної науки 141

Фань Чжозжань

Правове забезпечення інформаційної безпеки
в системі сучасної міжнародної співпраці 146

Якібчук В. М.

Українські наукові видання
і міжнародні наукометричні бази даних:
проблеми і протиріччя 153

Омельчук В. В.

Судова реформа 1760–1763 років:
основні етапи та наслідки 157

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ 164**Магеррамзаде А. С. оглы, Мельниченко О. В.**

Концептуальные подходы к анализу
финансовых кризисов в зарубежной
научной литературе 164

Юсеф Н. Н.

Економіка Лівану. Характер розвитку
економічних відносин Лівану та України 171

Гончаров О. М.

Проблеми державного регулювання
інноваційної діяльності в промисловості 175

Гончарова О. О.

Напрями вдосконалення державного
регулювання місцевого бюджету 179

Ленг Е. А.

Место и роль агрохолдингов
в аграрном секторе Украины 182

Руда О. В.

Оцінка ефективності функціонування
підприємств в умовах низької
конкурентоспроможності 191

Тарканій О. М.

Функція контролю у розвитку сучасного
підприємства: методологія аналізу 197

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ 203**Шконда В. В., Кальянов А. В.**

Чинники формування та розвитку професійної
компетентності майбутніх фахівців 203

Логунова М. М., Пшеничний О. В.

Інтерактивні форми навчання як освітня
технологія в інформаційному суспільстві 211

Токман А. А.

Прикладні аспекти формування
здорового способу життя у студентів
вищих навчальних закладів 217

Квятковска-Буляк А.

Дескриптивний аналіз систем оцінки
пригодності призовників для служби в армії
в европейских государствах 222

Калмикова Г. В.

Теоретичний аналіз проблеми
тривожних станів та їх корекції 229

Крестініна О. В.

Проблема невротичних переживань у контексті
сучасного розвитку педагогічної психології 236

Хеірабаді Мохссен

Студентське самоврядування як один
із пріоритетних напрямів удосконалення
системи освіти 243

Смолень Чеслава

Старість в трактовке психологии развития ... 246

Старих Л. В.

Формування наскрізної практики підготовки
фахівців з медичного та фармацевтичного
маркетингу 250

Хамм О.

Теоретичні основи формування креативного
мислення майбутнього вчителя 255

Александріна Н. Б.

Творческое мышление учащихся детских школ
искусств: вопросы развития 260

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 264

ПОЛІТИЧНИЙ МІФ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 2(33), с. 31–37

Аналіз теоретико-міфологічних засад політичного міфотворення, що здійснений крізь призму феномену легітимації влади як складової ефективного іміджу держави, дає можливість встановити сутнісно-змістовне наповнення цього процесу, класифікаційно-видові форми політичного міфу.

Зазначена проблематика дослідження обґрунтовується фактом наших подальших наукових розвідок у сфері політичного іміджу держави в контексті загальносвітових та вітчизняних тенденцій. Щодо останнього, то тут цілком погоджуємося із Н. Качинською, яка справедливо зазначає, що бурхливі зміни другої половини ХХ — початку ХХІ ст. в житті світової спільноти (серед яких — завершення холодної війни, інформаційний прогрес людства, швидкі темпи всебічної глобалізації) спричинили “розмиття” державних кордонів, посилення міждержавної конкуренції, інформаційно-комунікативних дій та інтересів з боку всіх держав. За цих умов феномен іміджу держави, відомий ще за часів Н. Макіавеллі як “державна маска”, набуває нового сенсу та стає стратегічним ресурсом кожної держави... Цілеспрямована політика формування привабливого іміджу держави сприяє захисту її національних інтересів, досягненню зовнішньополітичних цілей і створенню атмосфери підтримки світовою спільнотою її кроків на міжнародній арені [4].

Тому актуальним, на нашу думку, є дослідження інструментів формування сприятливого іміджу держави, одним із яких виступає політичний міф. У рамках розробки цієї проблематики вважаємо за доцільне зупинитися на останньому як одному з факторів легітимації влади.

Чому ми говоримо саме про легітимацію політичної влади? Ефективність іміджу держави знаходиться у вимірі двох площин — “внутрішньої аудиторії” (населення цієї самої держави) та “зовнішнього оточення” (власне світової спільноти). І жодна з цих складових не буде остаточно сформованою і оформленою поза контекстом легітимності.

Варто також зазначити, що проблематика легітимності влади нині є особливо актуальною для України. Адже політичні зміни у вигляді трансформації політичного режиму, засобів політичного управління стають умовою і викликом, потребують легітимації політичної влади загалом та її інститутів, ідеології, персоналій нового режиму зокрема, і делегітимації інститутів, ідеології, персоналій режиму попередників.

Легітимність рішення того чи іншого інституту влади опирається на свою власну легітимність, якою її наділяє джерело легітимності — воля народу. Це, на наш погляд, зумовлює актуальність дослідження феномену легітимації української влади. І одним з головних інструментів легітимації влади є політичний міф.

Політичний міф за змістом для суб'єкта політичного управління є чинником, за яким народ легітимізує політичний порядок, політичний режим та окремих лідерів, і за цими самими критеріями суб'єкт політичного управління може відтворити політичний

міф насамперед засобами політичної комунікації. Нині, коли вчені відзначають втрату владою свого авторитету серед населення, актуальним, на наш погляд, стає вивчення політичного міфу як чинника легітимації влади.

Значущість феномену міфу вченими була підкреслена вже давно, на що було спрямовано праці Р. Барта, О. Лосєва, Г. Лебона, Е. Касіра, З. Фрейда, К. Г. Юнга, М. Еліаде, В. Проппа, Є. Мелетинського та інших учених. З переходом цивілізації до нової доби інформаційного суспільства роль міфу зростає, що зумовлює появу нових доробок за цією проблематикою: А. Цуладзе, А. Кольєв, Г. Осіпов, Г. Почепцов, І. Кравченко — це далеко не повний перелік вчених сучасності, сфера наукових інтересів яких пов'язана з вивченням політичних міфів.

Дослідимо саме легітимаційну функцію міфу. Ця необхідність диктується останніми подіями політичного життя України, стрімкою втратою владою, її основними інститутами авторитету серед населення. Ці обставини, на наш погляд, обумовлюють необхідність дослідження політичного міфу як чинника легітимації влади.

Для дослідження політичного міфу як чинника легітимації влади потрібно вирішити такі завдання, а саме: дати власне визначення терміну “міф”, “політичний міф”, проаналізувати легітимаційну функцію політичного міфу, дослідити зв'язок політичної міфології і влади.

На сьогодні існує велика кількість визначень міфу, проте більшість з них зосереджує увагу радше на таких аспектах міфу, як викривлення інтерпретації певних історичних подій чи постатей; ілюзія, неправдива пропаганда, закорінений у масовій свідомості стереотип; ці визначення відображають розуміння міфу з точки зору буденного світогляду. Перш ніж давати визначення терміну “політичний міф”, проаналізуємо концепцію міфу О. Лосєва.

О. Лосєв у своїй фундаментальній праці “Діалектика міфу” [5, 72–73] намагається дослідити сутність і зміст міфу. Зокрема, він зазначає:

1. Міф — це не вимисел чи фікція, не фантастична вигадка, а необхідна категорія свідомості і буття.
2. Міф — не ідеальне буття, але відчутна і творима уречевлена реальність.
3. Міф — не наукова конструкція, а живе суб'єкт-об'єктне взаємоспілкування зі своєю істинністю, достовірністю, закономірністю і структурою.
4. Міф — не метафізична побудова, а дійсність, відсторонена від звичайного ходу явищ.
5. Міф — не алегорія чи схема, а символ, який може утримувати в собі алегорію чи схему.
6. Міф — не поетичний твір, а особлива зверненість речей в інтуїтивну сферу, де вони поєднуються з особистістю в її сутності.

Доволі поширеним серед вчених була й досі залишається негативна оцінка міфу як вимислу чи фікції. О. Лосєв заперечує її, і наголошує на міфі як уречевленій реальності, дійсності, символі. На наш погляд, не можна протиставляти міф реальності, процес міфологізації є атрибутивною характеристикою як свідомості конкретного індивіда, так і маси в цілому.

Отже, на наш погляд, міф — це атрибутивна характеристика людської свідомості, спосіб ставлення людини до світу, який переживається нею як реальне буття і сприяє поясненню навколишнього світу, встановленню з ним контактів; призма, крізь яку цей світ відображається в людській свідомості.

Багато хто пов'язує міфи з архаїчною свідомістю, для якої реальність міфу є абсолютною і не підлягає сумніву. Дещо інший вимір має міф політичний. А. Цуладзе наводить таке визначення політичного міфу: “... — це міф, що використовується для реалізації політичних цілей: боротьби за владу, легітимізації влади, здійснення політичного панування” [8, 56]. Автор визначає політичний міф через міф, сферою впливу якого є політичне життя суспільства. Справді, можна виокремити за цим критерієм міфи політичні, економічні, соціальні, іміджеві. На думку А. Кольєва, політичний міф також усвідомлюється як

реальність, але вже не з тією впевненістю чи глибиною, як у випадку архаїчного міфу. Політичний міф — завжди чиясь видумка, навіть якщо здається, що він народжений реальністю — спочатку як можлива реальність, а потім як реальність цілком очевидна [3, 126].

Деякі політичні міфи зникають так і не встигнувши народитися, інші контролюють людську свідомість протягом багатьох десятиліть; тривалість їх існування обумовлюється тим, наскільки той чи інший політичний міф враховує архетипічні структури людської психіки. Але чи можна однозначно стверджувати, що політичні міфи не так глибоко вкорінені у свідомість населення. Ті приклади масового зомбування, які ми мали можливість спостерігати (наприклад, прихід до влади А. Гітлера, правління радянських вождів В. Леніна та І. Сталіна, комуністичні режими Мао Цзе-дуна та Ф. Кастро тощо), усі ці непоодинокі випадки ще раз доводять про потужність впливу сучасних політичних міфів.

Український політологічний словник визначає політичний міф як стійке духовне утворення із штучно створеною уявою про реальні соціально-політичні феномени і дії, навмисно або ненавмисно прикрашені різними умоглядними висновками, вигадками, фантазією. Політичний міф містить у собі перекручений і містифікований образ конкретної політичної та економічної ситуації, характеризується наявністю ілюзій (нездійснених надій, мрій) і утопій (нереальних, не здійснених на практиці планів соціальних перетворень). Ґрунтом існування політичного міфу слугує ситуація соціального і культурного відчуження людини від суспільства, щодо якого індивід почасти такий же безсильний, як і первісна людина перед силами природи [6, 204].

Міф — це ілюзорна ідея, що стверджує певні цінності та норми, які сприймаються передусім на віру, без раціонально-критичного осмислення. Політичний міф є образним відображенням дійсності, яке не має логічної аргументації, але яке зрозуміле будь-якому з учасників політичного процесу. А. Кольєв визначає політичний міф як архетипічну

конструкцію, спроектовану в сферу самоорганізації суспільства чи народу. Зв'язок з архетипом говорить про ненавмисність міфотворчості, її взаємодію з об'єктивно існуючим ладом думки, закладеним в архетипі. Міф — це оповідь про реальний людський досвід, який колективно виражений у певній закодованій, образній формі, відносно загальнодоступній для сприйняття, і такий, що сприймається як реальність [3, 75]. Отже, для вченого політичний міф — не просто ілюзорна ідея, а конструкція, що сприймається як реальність. І чи не є політичний міф самою тією реальністю.

Звичайно, сам термін “міф” вживається нами як щось, що суперечить дійсності, вигадка, фікція. Ми погоджуємося з О. Лосєвим, що подібна думка є хибною спробою знівелювати значення і роль міфів у сучасному житті. Набагато легше і безпечніше проголосити його оманною суспільної свідомості, ніж свідомо визнати міфологічність “реального світу”. Знищити політичний міф можливо тільки за допомогою “контрміфу”; часто застарілий міф не зникає, а трансформується у новий, або чекає свого “другого приходу” десь у глибинних надрах людської психіки. По суті, уся наша дійсність переплетена мереживом різноманітних міфів і контрміфів.

Узагальнюючи зазначене, спробуємо визначити, що ж таке політичний міф? Політичний міф — це певний спосіб конструювання і пояснення політичної реальності, який є іманентно властивий людській свідомості і характеризується спотворенням і містифікованим відтворенням політичної дійсності. Таке визначення, безумовно, не вичерпує сутності політичного міфу, але воно слугуватиме відправною точкою для подальшого дослідження.

Однією з найважливіших функцій політичного міфу є легітимаційна, а він є чинником легітимації влади, її політичних інститутів і носіїв. Ми погоджуємося з тезою М. Тура, який зазначає, що “під легітимацією ми розуміємо певний процес (стратегію) набуття чи надання легітимності соціальним інститутам” [7, 11]. Нами вже зазначалася актуальність вивчення проблеми легітимнос-

ті влади для сучасного українського суспільства, тому спробуємо більш детально проаналізувати феномен легітимації влади, а також роль політичних міфів у цьому процесі.

Загалом поняття легітимності (від латинського слова *legitimus* — узгоджений із законами) було введено в соціологічний обіг ще в ХІХ ст. М. Вебером. Проте потрібно розрізняти поняття легітимності і легальності. Якщо остання означає виключно законність, то легітимність є більш глибоким поняттям, яке поширюється й поза межі простого узаконення влади чи то процедур. Принцип легітимності являє собою підживлення дій влади загальнонародною підтримкою, сприйняттям її та її рішень загалом. Легітимність влади ґрунтується на тяжінні до традиції, права, церкви чи то виборів, як це нині відбувається в демократичних суспільствах. Проте на сьогодні в Україні можемо спостерігати кризу легітимації влади в суспільстві, адже її легітимність залежить від згоди тих, ким управляють, а держава є легітимною тою мірою, якою громадяни її визнають. Нині деякі політики прагнуть зконструювати ситуацію 2004 р., коли країна жила за логікою, обумовленою поділом на Схід і Захід; для цього вони не гребують ніякими засобами. Ми не можемо стверджувати, що існує реальна загроза для єдності країни, але “ще не вечір”, і стан справ може радикально змінитися. Крім того, не варто забувати той факт, що з точки зору цілої низки суспільствознавців, епоха трансформації українського соціуму супроводжується черговою кризою легітимності політичної влади. В соціальному плані це спричиняється, з одного боку, невдоволенням значної частини населення діяльністю державної влади, а також політичних партій, що представляють інтереси конкретних соціальних груп; з другого боку, слабкістю самої влади, її неспроможністю ефективно вирішувати актуальні проблеми сучасної української дійсності.

В економічній сфері постсоціалістичний перехідний період невідворотно пов’язаний з певними складнощами. “Для того щоб витримати їх, влада повинна мати достатньо міцну підтримку населення, тобто високу ступінь

легітимності... Якщо ж мова йде про збереження паростків демократії, то необхідно використовувати механізми легітимації влади, що найбільш адекватні поставленим завданням та існуючим умовам” [1, 5]. Саме таким механізмом і є створення владою політичних міфів. Вище нами відзначалася схильність людської свідомості до продукування міфів, можна навіть сказати, її міфологічність; з цього випливає, що процес легітимації політичної влади, з одного боку, значною мірою визначає тенденції і основні напрями розвитку процесу міфологізації українського суспільного життя, а з другого — сам у багатьох чому залежить від тих чи інших міфів, що панують у нашому суспільстві. У зв’язку з цим, вважаємо перспективним обговорення цієї теми і продовження досліджень взаємовпливу і взаємозалежності цих процесів.

Сучасна українська політична еліта розуміє всю значущість політичної міфології, що викликало підвищений до неї інтерес; розуміє вона й те, що без міфу забезпечити легітимність влади неможливо. На думку А. Цуладзе: “Загроза стабільності влади існуватиме доти, доки еліта не зможе висунути проект міфології, яку сприйме більшість населення” [8, 6]. Нині вчені наголошують на відсутності в нашій державі національної ідеї, загальнонаціонального міфу. Можливо, це зумовлюється відсутністю історичного досвіду національного міфотворення, а можливо, недостатньою розвиненістю школи політичних технологів, прагненням українських політиків користуватися послугами більш досвідчених фахівців з Росії чи країн Заходу, які, привносячи власні ідеї, часто не адаптують їх до менталітету українців. Ми звернули увагу на проблему національного міфотворення не випадково. Легітимність має кілька рівнів. Перший, нижчий рівень легітимності — це легітимність конкретних посадових осіб і адміністрації. Другий, середній рівень — це легітимність конкретної політичної системи, у тому числі конкретних політичних інститутів і політичної ідеології. Третій, вищий рівень — легітимність держави як такої, як незалежної політичної одиниці [1, 104]. Розглянемо більш детально ці рівні

легітимації влади і спробуємо їх поєднати з конкретними історичними міфами.

На першому рівні легітимності працюють так звані “іміджеві міфи”. Аналізуючи духовно-моральний вимір політичного процесу, можна виявити взаємовплив масових явищ і поведінки політичних лідерів, які втілюють у собі прототипічні образи міфічних героїв. Це дає привід деяким вченим наголошувати на тому, що політики є не тільки активним суб’єктом політичної міфотворчості, а й об’єктом міфотворчих проєктів. Дуже складно здобути перемогу, коли міф, що використовується, докорінно відрізняється від думок та сподівань мас. Яскравим прикладом тому є виборчий процес у незалежній Вірменії, де всі переможці президентських і парламентських виборів використовували міф про політичних опозиціонерів правлячому режиму. “...Масі потрібен ворог, а вождю безумовний опонент. Орієнтація настроїв маси проти опонента — це надійний засіб консолідації маси. Саме тому усякого роду “політичний центризм” є безперспективним, а в умовах кризи — прямо шкідливий, оскільки спрямований проти процесів одужання суспільства” [3, 192–193].

Політичний герой, з одного боку, відображає колективні очікування маси, яка втратила почуття цілісності “картини світу”, а з другого — стає джерелом світоглядних стандартів, які відновлюють “картину світу” в нових умовах. Міф стає для політика невід’ємною частиною його рольової функції та інструментом політичної конкуренції.

Одним з найпопулярніших міфів кризової доби є міф про героя-ізбавителя, міф про “сильну руку”. Останній, за умови переваги серед більшості населення, може стати чинником легітимізації авторитарної влади. Міфи про владу, які втілюються в уявленнях про Силу, яка стоїть на варті Правди, до сих пір визначають політичні події. У міфологічній свідомості завжди присутній народний рятівник, пророк, на якого покладається місія захисника народної Справедливості.

У зв’язку з міфологічними механізмами легітимізації політичної влади слід розглянути міфологічні аспекти наступності влади.

Класичним у цьому плані є прихід до влади В. Путіна. Б. Єльцин, авторитет якого тоді серед населення був не дуже високим, призначив В. Путіна прем’єр-міністром і оголосив своїм “наступником”. Тоді здавалось, що “спадкоємець” непопулярного президента не має жодних шансів. Розгортання подальших подій відоме. Спробуємо пояснити їх глибинний сенс крізь призму міфології.

В архаїчних міфах отримання влади часто пов’язане з мотивом батьковбивства (Зевс вбиває Кроноса, Едіп — свого батька Лая тощо). Перед нами розгорнувся наступний міфологічний сюжет: “син” наступник, герой (В. Путін) скинув свого батька (Б. Єльцина) з престолу і зайняв його місце. Б. Єльцин одразу відійшов від державних справ, хоча формально залишався діючим президентом. Проте влада В. Путіна стала легітимною лише після того, як Б. Єльцин достроково подав у відставку. Якщо б він пішов зі свого поста по закінченні терміну своїх повноважень, такого трактування не виникло б. Саме дострокова, вимушена відставка набула міфологічного сенсу.

Інструментальні якості політичного міфу використовуються політичною елітою, яка володіє технологіям його розкодування. Процес деміфологізації еліти, переходу її до чисто раціональних технологій управління суспільством веде до втрати її керівної функції відносно мас, втрати контролю над міфотворчістю і зведенню управлінських методів до суто маніпулятивних.

Міф створює відчуття сакральності влади та її носіїв. Будь-яка дія чи слово міфологічного героя набувають значення символу чи знаку. Можна стверджувати, що еліта, яка відмовляється від міфотворчості, втрачає свою легітимність в очах народу.

За висловом відомого російського філософа М. Бердяєва: “Народи не можуть існувати без міфів, без міфів не може існувати влада і управляти людськими суспільствами. Міфи поєднують, підкорюють, надихають, з їх допомогою оберігаються суспільства і з їх допомогою робляться революції. Такими є міфи про священність царської влади чи папської влади, про священність загальної волі, на-

родного суверенітету в демократії, про священність обраного класу чи обраної раси, про священність вождя тощо. Все це фікції, які створено в колективному соціальному процесі. Вони мають величезну силу і в житті церков, крім того, традиція також часто заповнена ними. Сакралізація є соціальний акт колективу, і вона здійснюється в ім'я колективу. Чи могли б існувати суспільства, народи чистою істиною, без соціально корисних фікцій, без скріплюючих, надихаючих і обєрігаючих міфів?” [2, 237].

Ми спробували проаналізувати міфи, які легалізують діяльність конкретних посадових осіб чи адміністрації. Другим рівнем легітимації влади є легітимність конкретної політичної системи, у тому числі конкретних політичних інститутів і політичної ідеології. Так, А. Цуладзе, зазначає з цього приводу: “Після революції більшовики утримались при владі не тільки завдяки репресіям. На багнетах вони б довго не втримались, якби не додумалися створити свій релігійний культ. Центральною фігурою цього культу став В. Ленін” [8, 85]. Створивши новий культ, більшовики вирішили дуже багато проблем, що постали перед їх владою, передусім забезпечивши її легітимність.

М. Тур у своїй праці “Некласичні моделі легітимації соціальних інститутів” наголошує на тому, що “легітимність політичного панування — передумова соціально-політичної стабільності держави, своєрідний індикатор правильності політичного та економічного курсу уряду” [7, 6].

Третій рівень легітимації влади — це легітимність держави як такої, як незалежної політичної одиниці. Міф є основою легітимності влади та водночас її сторожем. Тому замах на основні політичні міфи тієї чи іншої держави є замах на основи її легітимності. Так, руйнування радянської міфології призвело в кінцевому підсумку до делегітимації влади КПРС і розпаду Радянського Союзу. Іншими словами, міфи можуть виступати не тільки зберігачами легітимності, а й її руйнівниками. У СРСР радянські міфи розбились о цілу систему “демократичних” контрміфів.

Отже, можна зробити висновок, що саме політичні зміни у вигляді трансформації політичного режиму, засобів політичного управління стають умовою і викликом, потребують символічної легітимації політичної влади загалом та її інститутів, ідеології, персоналій зокрема. Період стабілізації потребує такого спрямування символічної політики, коли політичний лідер виконує функції верховного арбітра над усіма видами влади, а політичні інститути мають смислосміст ефективно працюючих відповідно до ідеального образу “того, що має бути”. Як у період стабілізації, так і в період політичних змін символічна політика виконує функції запобігання інверсії, тобто чужорідних бачень ідеального “того, що має бути”, які становлять загрозу легітимності політичної влади. Політична влада тільки тоді буде успішною і легітимною, коли повністю зможе ототожнити своє бачення картини світу з тим баченням, яке існує у свідомості населення. Таким містком між ними і є політичний міф. Але в жодному разі не можна обмежувати міф тільки його технологічним розумінням, розглядаючи як політичну технологію у чистому вимірі. Успішність міфу, тривалість його життя визначається не просто технологією створення. Політичний міф тільки тоді є успішним, коли він ґрунтується на глибинах людської свідомості, на архаїчних міфах. Політичний міф — це основа домовленостей, сутність яких і є результатом творення політики як такої. Політичний дискурс творить політичну реальність образну, просту, пояснювану, що постійно супроводжує функціонування політичних інститутів та їх зміни. Але в періоди політичних змін еволюційного, реформістського чи революційного характеру символічний капітал вже використовується як ресурс захоплення та утримання влади політичної, що супроводжується легітимацією нового порядку здійснення політичної влади та делегітимацією як фактором дисфункції старих політичних інститутів. Міфи існують завжди і в усьому, незалежно від того, чи переживає суспільство кризові явища, чи перебуває на етапі сталого розвитку. У політичній системі міфологічна політика реалізує

функції як стабілізації існуючих політичних інститутів, так і легітимації нових політичних відносин та інститутів, що проявляється в періоди соціально-політичних змін, які, в свою чергу, мають наслідком політичні зміни формального чи змістового характерів.

Отже, влада, особливо та, яка впроваджує у життя реформи, тільки тоді матиме підтримку населення, коли буде з його точки зору легітимною. Лояльність народу відносно влади, його переконаність у правильності обраного курсу не залежать від знання правових норм, теоретичного осмислення функціонування закономірностей існуючої політичної системи. Легітимність влади може бути сформована лише у спосіб організованого впливу в масштабах усього суспільства на свідомість. Цим організованим впливом і виступають політичні міфи.

Перспективними, на наш погляд, у подальшому є дослідження архетипів як енергетичної підтримки сучасних політичних міфів. Не є секретом, що тільки в тому разі технологічний міф буде успішним, коли він ґрунтується на архетипах, що містяться в надрах людської свідомості і продовжують визначати різноманітні сфери суспільного життя. При

цьому ми наполягаємо на відмові від спроб розглядати політичний міф лише у розрізі його негативного тлумачення, необхідно досліджувати функції політичного міфу, які не тільки мають інтегруючий і стабілізуючий характер, а й сприяють трансформаційним змінам сучасного українського буття.

Література

1. Ачкасов В. А. Легитимация власти в постсоциалистическом обществе / В. А. Ачкасов, С. М. Елисеев, С. А. Ланцев. — М.: Аспект Пресс, 1996. — 125 с.
2. Бердяев Н. А. Опыт эсхатологической метафизики // Царство Духа и царство Кесаря. — М.: Республика, 1995. — 383 с.
3. Кольев А. Н. Политическая мифология: реализация социального опыта. — М.: Логос, 2003. — 384 с.
4. Качинська Н. Політичний імідж держави: структурні та комунікаційні компоненти феномену. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1738/>
5. Лосев А. Ф. Диалектика мифа // Философия. Мифология. Культура. — М.: Мысль, 1998. — 753 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: Генеза, 1997. — 400 с.
7. Тур М. Г. Некласичні моделі легітимації соціальних інститутів: Монографія. — К.: ПАРАПАН, 2006. — 396 с.
8. Цуладзе А. Политическая мифология. — М.: Эксмо, 2003. — 384 с.

Політичний міф є ефективним інструментом легалізації влади і дієвим чинником формування іміджу держави. Ефективність іміджу держави не може бути забезпечено без феномену легітимності влади.

Политический миф является эффективным инструментом легализации власти и действенным фактором формирования имиджа государства. Эффективность имиджа государства не может быть обеспечена без феномена легитимности власти.

Political Myth is an effective tool of power and the legalization of an effective factor in forming the image of the state. The effectiveness of the state's image can not be achieved without the phenomenon of legitimacy.

Надійшло 28 лютого 2012 р.